

“Қазақ ертегілерінің тәрбиелік мәні” атты
тақырыбы бойынша ғылыми жоба

Орындаған: №20 мектеп-
лицейді 4 «А» сынып оқушысы

Шаламова
Екатерина

Ғылыми жұмыстың мақсаты:

Балаларды қазақ ертегілерін насихаттау арқылы тәрбиелеу.

Ғылыми жобаның міндеті:

- ауыз әдебиетіндегі қиял-ғажайып ертегілерінің рөлін анықтай отырып, әдеби мәтінге талдау жасау.
- қазақ ертегілерінің тәрбиелік мәнін ашу;
- ғылым мен техника дамыған заманда

Гипотеза

Егер оқушылар қазақ ертегілерін оқыса, олардың шығармашылық қабілеттері дамып, арманға ұмтылғыш, тәрбиелі болып өседі.

Тақырыптың өзектілігі

Осынау өркениетке ұмтылып отырған уақытта ұлттық болмысымыз қазақ ауыз әдебиетінің түрлерінің ішінде ертегілердің маңызы туралы толық мағлұмат бере отырып, ертегілердің ерекшеліктерін анықтау. Ауыз әдебиеттің ішіндегі ертегілер жанры қанша ғасыр өтсе де ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, бүгін де маңызын жоймаған, тәрбиелік мәні тереңде жатқан тарихи мұра екенін жеткізу.

Жұмыстың теориялық және практикалық маңызы

Ұсынып отырған ғылыми шығармашылық жұмыстың нәтижесін мектеп оқушылары арасында қазақ ауыз әдебиетіне деген қызығушылығы бар бүлдіршіндер қолдануына болады. Орыс мектебінде білім алатын бастауыш сынып оқушыларымен ертегілерді талдап, ғылыми жоба жазу.

Ертегілердің түрлері:

Мен жетекшіммен бірлесіп қазақ халық ертегілерімен танысқаннан кейін, олардың түрлерін, ерекшеліктерін зерттей бастадым. Қазақ ертегілері өзінің тақырыптары, көтерген мәселелері, мазмұнына байланысты

1. Қиял-ғажайып ертегілері
2. Тұрмыс-салт ертегілері
3. Хайуанаттар туралы ертегілер
4. Шыншыл ертегілер болып бөлінеді.

Қиял-ғажайып ертегілердің оқиғасы қиялға, фантазияға құрылады, өмірде болмайтын нәрселер туралы баяндалады. Кейіпкерлері қиялдан туған жалмауыз, жезтырнақ, мыстан кемпір, алып дәу және солармен күрескен батырлар болып келеді. Сонымен қатар адамға көмектесетін қанатты тұлпарлар, құстар да қиялдан туған бейнелер. Қиял-ғажайып ертегілері адамдардың арманы мен қиялын танытады, болашаққа деген сенімін білдіреді.

Ертегінің қарапайым кейіпкері арманына жету үшін жолында кездескен барлық кедергілерді ақылмен, айласымен, достарының көмегімен жеңіп отырады. Қиял ғажайып ертегілер: «Ер Төстік», «Керқұла атты Кендебай», «Ыста тас», «Алтын сақа», «Тас болған шаһар».

Тұрмыс-салт ертегілерінің кейіпкері қарапайым адамдар. Адамдардың шыншылдығы, озбырлығы және өмірдегі қиындықтар жайлы баяндалады. Бұл ертегілер өте қысқа, сюжеттері бір бағытта болып келеді. Тұрмыс-салт ертегілерде қойшы малшы, бақташылардың тұрмысы суреттеледі. Бұл ертегілердің өзіне тән ерекшелігі-өмірде болатын жағдайлар мен болмайтын нәрселердің араласып отыруы. Тұрмыс-салт ертегілеріне «Бозынген», «Аю, түлкі және қойшы», «Арыстан мен кісі» сияқты шағын, тәрбиелік мәні зор ертегілер жатады.

Ал хайуанат жайындағы ертегілер ата - бабамыз төрт түлік малды қадірлеп, пір тұтқан. Балаларға ең жақын ертегілер хайуанаттар туралы ертегілер. Хайуанаттар туралы ертегілердің кейіпкерлері аң, құс, үй жануарлары болады. Алайда олар адамға тән қасиеттер, әрекеттер иесі болып суреттеледі де сол арқылы сұм - қиянатшыл, арамза, қу мінез қылықтар әшкереленеді, еңбексүйгіштігі, батылдығы, адалдығы суреттеледі. Адам баласы өзінен өзге жанды, жансыз дүние, әсіресе айналасындағы хайуанаттардың тіршілігі, өмірі жайлы танып білуге талпынған талай аңыз ойлар, әңгімелер айтып таратқан. Қазақ елі де көп заманнан бері мал мен даланың аңы, құсымен үнемі көп араласып, келе жатқандықтан, хайуанаттар жайлы әр алуан ертегі әңгіме шығарған. Хайуанат жайлы ертегі барлық елде бар.

Шыншыл ертегілер халық өмірін, тұрмысын шындық тұрғыдан бейнелейді. Атқа мінерлердің іс - әрекеттерін әшкерелейді. Ертегілердің тілі көркем, қарапайым, түсінікті жеңіл келеді. Шыншыл ертегілер-қазақ ертегісінің ең мол түрі. Шыншыл ертегіге халық өзінің дүниетануындағы, қоғам тіршілігіндегі, үй тұрмысындағы басты тірліктері - барлық мұң, мүддесін, тартыс, талабын жиып, түйген. Бұл салалы ертегілер құр ертегі ғана емес, ауызша айтылған шебер көркем шығарма болып, халық романы, халық әңгімесі, новелласы болып та кетеді. Және мұнда қоғамдық тартыс, тап қайшылығы, қанау, зорлық, соған қарсы қалың еңбекші халықтың сыны, наразылығы, алыс-тартысы, алыс-арманы бәрі де айқын көрінеді.